עבודת גלולים שוב מה כתיב בה [1]זכור את יום השבת לקדשו כלום אתם עושים מלאכה שאתם צריכין שבות שוב מה כתיב בה [2]לא תשא משא ומתן יש ביניכם שוב מה כתיב בה [3]כבד את אביך ואת אמך אב ואם יש לכם שוב מה כתיב בה [4]לא תרצח לא תנאף לא תגנוב °קנאה יש ביניכם יצר הרע יש ביניכם °מיד הודו לו להקב"ה שנאמר [5]ה' אדונינו מה אדיר שמך וגו' ואילו תנה הודך על השמים לא כתיב מיד כל אחד ואחד נעשה לו אוהב ומסר לו דבר שנאמר [6]עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם בשכר שקראוך אדם לקחת מתנות אף מלאך המות מסר לו דבר שנאמר [7]ויתן את הקטורת ויכפר על העם ואומר [8]ויעמוד בין המתים ובין החיים וגו' אי לאו דאמר ליה מי הוה ידע: וא"ר יהושע בן לוי בשעה שירד משה מלפני הקב"ה בא שטן ואמר לפניו רבונו של עולם תורה היכן היא אמר לו נתתיה לארץ הלך אצל ארץ אמר לה תורה היכן היא אמרה לו [9]אלהים הבין דרכה וגו' הלך אצל ים ואמר לו אין עמדי הלך אצל תהום א"ל אין בי שנאמר [10]תהום אמר לא בי היא וים אמר אין עמדי [11]אבדון ומות אמרו באזנינו שמענו שמעה חזר ואמר לפני הקב"ה רבש"ע חיפשתי בכל הארץ ולא מצאתיה אמר לו לך אצל בן עמרם הלך אצל משה אמר לו תורה שנתן לך הקב"ה היכן היא אמר לו וכי מה אני שנתן לי הקב"ה תורה א"ל הקב"ה למשה בדאי אתה אמר לפניו רבונו של עולם חמודה גנוזה יש לך שאתה משתעשע בה בכל יום אני אחזיק טובה לעצמי אמר לו הקב"ה למשה הואיל ומיעטת עצמך תקרא על שמך שנאמר [12]זכרו תורת משה עבדי וגו': וא"ר יהושע בן לוי [א]בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שהיה קושר כתרים לאותיות אמר לו משה אין שלום בעירך אמר לפניו °כלום [ב]יש עבד שנותן שלום לרבו א"ל היה לך לעזרני מיד אמר לו [13]ועתה יגדל נא כח ה' כאשר דברת [ג](אמר) ר' יהושע בן לוי מ"ד [14]וירא העם כי בושש משה אל תקרי בושש אלא באו שש בשעה שעלה משה למרום אמר להן לישראל לסוף ארבעים יום בתחלת שש אני בא לסוף מ' יום בא שטן ועירבב את העולם אמר להן משה רבכם היכן הוא אמרו לו עלה למרום אמר להן באו שש ולא השגיחו עליו מת ולא השגיחו עליו הראה להן דמות מטתו והיינו דקאמרי ליה לאהרן [14]כי זה משה האיש וגו': א"ל ההוא מרבנן לרב כהנא מי שמיע לך מאי הר סיני א"ל הר שנעשו בו נסים לישראל הר ניסאי מיבעי ליה אלא הר שנעשה סימן טוב לישראל הר סימנאי מיבעי ליה א"ל מ"ט לא שכיחת קמיה דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דמעייני באגדתא דרב חסדא ורבה ברי' דרב הונא דאמרי תרוויהו מאי הר סיני הר שירדה שנאה לעכו"ם עליו והיינו דאמר ר' יוסי בר' חנינא ה' שמות יש לו מדבר צין שנצטוו ישראל עליו מדבר קדש שנתקדשו ישראל עליו מדבר קדמות שנתנה קדומה עליו מדבר פארן

שפרו

קנאה יש ביניכם. שאתם באים על ידה לידי רציחה: **מסר לו.** למדו: **כאדם בשכר.** שחרפוך וקראוך אדם נולד מאשה לשון שפלות: **מסר לו סודו.** להקטיר מחתות קטורת בשעת מגפה ולעמוד בין המתים ובין החיים: **ואי לאו דאמר ליה.** מלאך המות: **מנא ידע.** הלא בתורה לא נכתב: **כדאי אתה.** בתמיה: **קושר כתרים.** כגון הנך דאמרי' בפרק הבונה (לקמן דף קד.) תגא דקוף לגבי רי"ש וכן שעטנ"ז ג"ץ שצריכין כל אות ג' זיונים כדאמרינן (במנחות דף כט:) ראש הזיי"ן נמתח לימין ולשמאל בגגו[ד] מעט וכן ראש השי"ן השמאלי וכן כל ראשי שבע אותיות הללו בכל מקום שהן: **אין שלום.** אין דרך ליתן שלום: **בעירך.** במקומך: **לעזרני.** לומר תצלח מלאכתך: **מיד.** בעליה אחרת אמר לו יגדל נא כח ה': [ה]**בא השטן.** הוא יצר הרע המסטין את האדם הוא העולה ומסטין. [ו][והאומר] דהוא מדת הדין אין הגון בעיני: **בשעלה משה.** להר אמר להם לסוף מ' יום אני בא בתוך שש שעות הם סבורים שאותו יום שעלה בו מן המנין הוה והוא אמר להם מ' יום שלימים יום ולילו עמו ויום עלייתו אין לילו עמו שהרי בז' בסיון עלה נמצא יום מ' בי"ז בתמוז היה בי"ו בא שטן ועירבב את העולם והראה דמות חשך ואפילה דמות ענן וערפל וערבוביא לומר ודאי מת משה שהרי באו כבר שש ולא בא. ואי אפשר לומר שלא טעו אלא ביום המעונן בין קודם חצות לאחר חצות שהרי לא ירד משה עד יום המחרת שנאמר[ז] וישכימו ממחרת וגו': **באו שש.** שקבע לכם: **שנאה לעכו"ם.** שלא קבלו בו תורה:

שפרו

תורה היכן היא. וא"ת וכי שטן לא היה יודע מתן תורה וי"ל דאמרינן במדרש לפניו ילך דבר שטרדו הקב"ה למלאך המות בשעת מתן תורה שלא יקטרג לומר אומה שעתידה לחטוא לסוף מ' יום בעגל אתה נותן להם התורה והוא שטן והוא מלאך המות כדאמרי' בפ"ק דב"ב (דף טז.) ואמרי' נמי בסנהדרין (דף כו:) תושי' שניתנה בחשאי מפני השטן:

לסוף מ' יום אני בא. פירש בקונטרס דאותו יום שעלה בו אינו מן המנין והוא היה אומר להם מ' יום שלימים יום ולילו עמו ויום עלייתו אין לילו עמו שהרי ז' בסיון עלה נמצא יום מ' היה בי"ז בתמוז ואין נראה לר"י בן רבינו מאיר דבהדיא משמע בפ"ק דיומא (דף ד.) דיום עלייה מן המנין דקאמר התם בשלמא לר"ע משכחת להו דבי"ז בתמוז נשתברו הלוחות כ"ד דסיון ושיתסר דתמוז מלו להו מ' יומין ובשיבסר בתמוז נחת אלמא חשיב יום עלייה ואיכא מ' יום ומ' לילה כשתחשוב לילה שאחר היום ועוד אם לא תחשוב יום עלייה לא ישלמו מ' ימים אחרונים עד אחר יום הכפורים ושלמו ביוה"כ שאז א"ל הקב"ה למשה סלחתי כדברך גם מה שפרש"י בפרשת כי תשא שבי"ט בתמוז עלה קשה לר"י שאז לא תמלא שישלמו מ' ימים אחרונים ביום הכפורים[ח]:

מדבר צין. קשה לר"י דע"כ מדבר צין לאו היינו מדבר פארן דמדבר צין בתחילת דרומה של ארץ ישראל כדכתיב באלה מסעי והיה לכם פאת נגב (א) ממדבר צין על ידי אדום וכתיב ונסב לכם הגבול מנגב וגו' והיו תוצאותיו מנגב לקדש ברנע וקדש ברנע היינו פארן דכתיב בשילוח מרגלים וישלח אותם משה ממדבר פארן ובספר (יהושע יד) כתיב שאמר כלב בשלוח אותי משה מקדש ברנע לרגל את הארץ וכן באלה הדברים כתיב ונבא עד קדש ברנע ומפרש מיד שלוח מרגלים ועוד דכמה מסעות היו ממדבר פארן עד מדבר צין דבסוף בהעלותך כתיב ואחר נסעו העם מחצרות ויחנו במדבר פארן ובאלה מסעי כתיב ויסעו העם מחצרות ויחנו ברתמה א"כ רתמה היינו פארן וחשיב כמה מסעות עד מדבר צין וכן בין פארן לסיני מהלך י"א יום דכתיב אחד עשר יום מחורב דרך הר שעיר עד קדש ברנע א"כ מדבר צין ופארן וסיני לאו הכל אחד ואור"י דהכל מדב' אחד וגדול היה דע"כ סיני היינו פארן דכתי' הופיע מהר פארן ובפרק שור שנגח ד' וה' (ב"ק דף לח.) דרשינן מפארן הופיע ממונן לישראל גבי שור של ישראל שנגח שור של עובד כוכבים פטור ול"ג בריש מסכת ע"ז (דף ב:) מאי בעי בשעיר ומאי בעי בפארן [ט]דהוה משמע דפארן היא אומה אחרת כמו שעיר אלא גרס מאי בעי בשעיר ומאי בעי בתימן וסיני נמי היינו מדבר צין דכתיב מדבר צין היא קדש וסיני איקרי קדש דכתיב בספר (תהלים כט) קול ה' יחיל מדבר יחיל ה' מדבר קדש משמע דהיינו בשעת מתן תורה ומיהו קשה לר"י דהא מדבר קדמות היה מזרחה של ארץ ישראל כדכתיב (דברים ב) ואשלח מלאכים ממדבר קדמות אל סיחון מלך חשבון וגו' שהיתה במזרח של א"י דכתיב (שם ד) בעבר הירדן מזרחה שמש ומדבר צין ופארן היינו בדרומה כמו שמשמע בפסוקים שהבאתי ואיך יתכן למדבר קדמות היינו מדבר סיני:

תבלין

מסורת הש"ס

א) מנחות כט:, ב) [עי' תוספות בבא קמא פג: ד"ה כדי], ג) [צ"ל ואמר], ד) [צ"ל ובגגו, רש"ל], ה) [צ"ל אחר ד"ה בשעלה], ו) [רש"ל], ז) [שמות לג], ח) [וע"ע תוספות בבא קמא פב. ד"ה כדי], ט) [ועי' תוס' ע"ז ב: ד"ה מאי בעי].

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מדבר וכו' פאת נגב מדבר צין:

גליון הש"ס

גמ' קנאה יש ביניכם. עי' ברש"י בחומש בפרשת א כ"י ובתלים שם: שם מיד הודו לו להקב"ה. עי' תורת חיים סנהדרין דף קא ע"א ד"ה ולמה נקהלו: שם כלום יש עבד שנותן שלום. עי' מהרש"א בח"א רפ"ד דברכות. וקושיותו ותירוצו בתוס' ב"ק פב ע"ב ד"ה כדי:

מוסף רש"י

ויכפר על העם. ח זה מסר לו מלאך המות כשעלה לרקיע, שהקטורת עוצר המגפה (במדבר יז יא). כתרים לאותיות כגון התגין דספר תורה (מנחות כט.).

תורה אור השלם

1 זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ: שמות כ ח

2 לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם יְיָ אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה יְיָ אֵת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לַשָּׁוְא: שמות כ ז

3 כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ לְמַעַן יַאֲרִכוּן יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: שמות כ יב

4 לֹא תִרְצָח לֹא תִנְאָף לֹא תִגְנֹב לֹא תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ עֵד שָׁקֶר: שמות כ יג

5 יְיָ אֲדֹנֵינוּ מָה אַדִּיר שִׁמְךָ בְּכָל הָאָרֶץ: תהלים ח ב

6 עָלִיתָ לַמָּרוֹם שָׁבִיתָ שֶּׁבִי לָקַחְתָּ מַתָּנוֹת בָּאָדָם וְאַף סוֹרְרִים לִשְׁכֹּן יָהּ אֱלֹהִים: תהלים סח יט

7 וַיִּקַּח אַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה וַיָּרָץ אֶל תּוֹךְ הַקָּהָל וְהִנֵּה הֵחֵל הַנֶּגֶף בָּעָם וַיִּתֵּן אֶת הַקְּטֹרֶת וַיְכַפֵּר עַל הָעָם: במדבר יז יב

8 וַיַּעֲמֹד בֵּין הַמֵּתִים וּבֵין הַחַיִּים וַתֵּעָצַר הַמַּגֵּפָה: במדבר יז יג

9 אֱלֹהִים הֵבִין דַּרְכָּהּ וְהוּא יָדַע אֶת מְקוֹמָהּ: איוב כח כג

10 תְּהוֹם אָמַר לֹא בִי הִיא וְיָם אָמַר אֵין עִמָּדִי: איוב כח יד

11 אֲבַדּוֹן וָמָוֶת אָמְרוּ בְּאָזְנֵינוּ שָׁמַעְנוּ שִׁמְעָהּ: איוב כח כב

12 זִכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתוֹ בְחֹרֵב עַל כָּל יִשְׂרָאֵל חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים: מלאכי ג כב

13 וְעַתָּה יִגְדַּל נָא כֹּחַ אֲדֹנָי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר: במדבר יד יז

14 וַיַּרְא הָעָם כִּי בֹשֵׁשׁ מֹשֶׁה לָרֶדֶת מִן הָהָר וַיִּקָּהֵל הָעָם עַל אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לְפָנֵינוּ כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ מֶה הָיָה לוֹ: שמות לב א